ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI LIETUVOJE 1990-1991M.

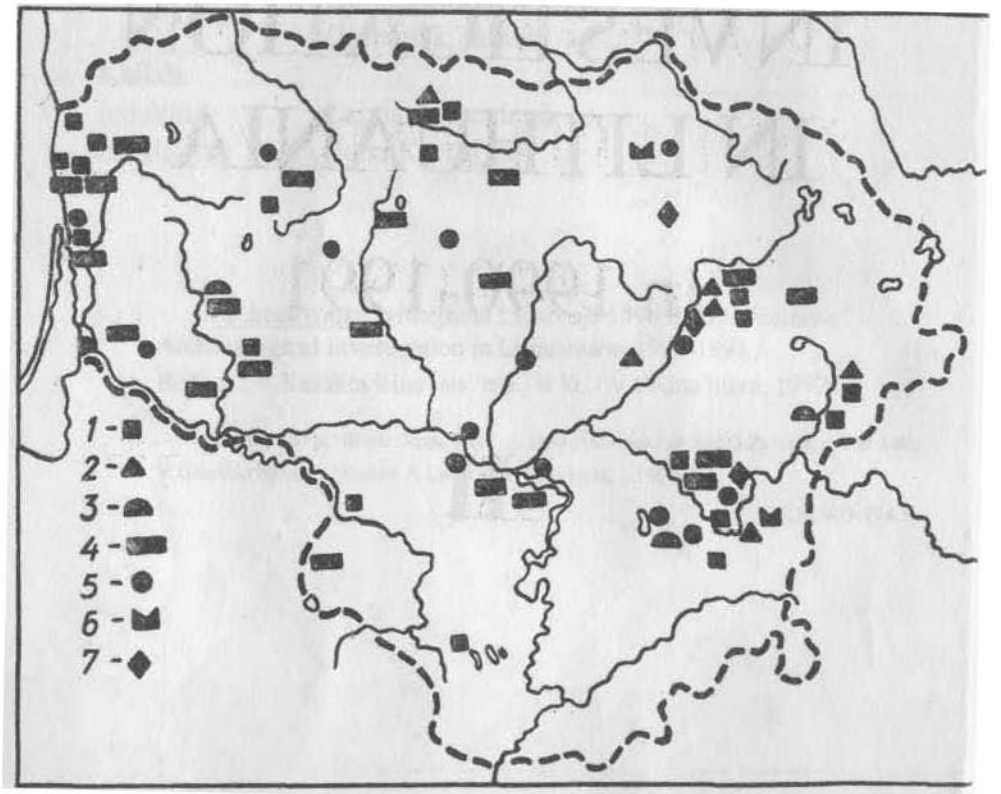

1 - gyvenvietės
2 - piliakalniai
3 - pilkapynai
4 - kapinynai
5 - senamiesčiai
6 - pilys
7 - dvarvietės

I. PILYS IR SENAMIESČIAI

Gintaras Abaravičius

ARCHEOLOGINIAI-ŽVALGOMIEJI DARBAI SEMELIŠKĖSE

1990 m. TIM kasinėjo Semeliškių Trakų raj. miestelį, kuris yra 17 km į vakarus nuo Trakų. Archeologiniai-žvalgomieji darbai buvo numatyti ruošiantis plėsti miestelio vidurinės mokyklos pastatą ir įrengti stadioną.

Istorijos šaltiniai mini, kad Lietuvos didysis kunigaikštis Traidenis XIII a. Semeliškėse apgyvendino nuo kryžiuočių pabėgusius prūsus ir vakarų lietuvius. 1387 m. Jogailos rašte Semeliškės vadinamos kaimu, vėliau jos minimos nepriveligijuotų miestų sąraše.

Spalio mėn. buvo tiriamas plotas Semeliškių centre, Trakų g. Nr. 7, dabar užstatytame vid. mokyklos pastatais ir cerkve, bei stadiono prie Strėvos upės teritorijoje. Ištirtas 81 m^2, miestelio centre atidengta 18, o būsimojo stadiono vietoje - 3 šurfai.

Miestelio centre kultūrinio sluoksnio storis siekė iki 0,8 m. Dažniausiai buvo permaišytas. Rastoji keramika leidžia jį datuoti XV-XVII a. Darbų metu paaiškėjo, kad kultarinis sluoksnis šalia mokyklos pastato Nr. 7 yra nevienalytis. Buvo išskirtos dvi skirtingo intensyvumo zonos.

Dabar esančio mokyklos daržo teritorijoje kultūrinis sluoksnis suardytas ariant, Čia jis siekė nuo 0,1 iki 0,45 m. Šurfuose Nr. 2, 3, 6, 8, 9, 10 ir 11 radinių buvo nedaug. Šurfuose Nr. 4, 5, 7 aptikti trys sluoksniai. Pagal rastąją keramiką galima manyti, kad XIII-XVII a. čia buvo tvarkytas žemės paviršius. Intensyviausias kultūrinis sluoksnis aptiktas į pietvakarius nuo Semeliškių vidurinės mokyklos mūrinio

pastato, kur šiuo metu yra sporto aikštelė ir krūmais apaugęs šlaitas. Kultūrinis sluoksnis čia buvo nuo 0,4 iki 0,8 m, su daug glazūruotos ir neglazūruotos keramikos, taip pat koklių fragmentų. Dalį radinių iš šurfų Nr. A, B, C, E galima - datuoti XV a. Pagrindinis kultūrinis sluoksnis bus susiformavęs XVI-XVII a. Radiniai leidžia šią Semeliškių miestelio dalį sieti su istorijos šaltiniuose minimu Semeliškių dvaru.

Šurfe Nr. D aptikta 1,2 m ilgio, 0,9 m pločio, 0,04-0,09 m gylio ūkinė duobė užpildyta molio, žiestos buitinės keramikos, koklių fragmentais. Pažymėtinos čia rastos frizinių, frontoninių, karnizinių koklių dalys, puoštos iškiliu kaltiniu maureskos, geometriniu-augaliniu ornamentu. Aptiktoji 19x13,2 cm frizinio neglazūruoto koklio didesnioji dalis buvo puošta liūto medžioklės scena. Duobės dugne rastas Jono Kazimiero šilingas. Reverse išlikę metai 166... leidžia ūkinę duobę datuoti XVII a. septintuoju dešimtmečiu. Matyt, šią duobę galima sieti su dvaro atstatymo darbais po 1654-1667 m. karo, kai Semeliškės buvo sudegintos.

Šurfe Nr. G 0,36 m nuo žemės paviršiaus atidengtas pastato pamatų kampas. Pamatai buvo krauti iš netašytų lauko akmenų, iš dalies jungtų plytomis ir kalkėmis. Pamatų kampas buvo orientuotas į rytus. Du stambūs akmenys (0,28x0,42 ir 0,18x0,44 m) buvo įjungti kalkėmis su smulkiomis plytų duženomis į šiaurės rytinę buvusio pastato pamatų sienelę. Šioje pamatų dalyje klota ir plytų, tačiau tvarkingo plytų jungimo nepastebėta (viena plyta gulėjo nuožulniai, kitos klotos taip pat netvarkingai). Plytos buvo labai sunykusios, dėl to nepavyko nustatyti jų dydžio. Likę trys stambūs 0,25x0,44; 0,28x0,5; 0,38x0,42 m dydžio lauko akmenys sudarė pietrytinę pamatų sienelę. Šioje pamatų dalyje akmenys tarpusavyje nebuvo jungti kalkių skiediniu. Po šiais akmenimis pastebėtas plonas 0,03 m kalkių skiedinio sluoksnelis. Likusioji pietryčių sienelės dalis buvo iš kalkių skiedinio, protarpiais su smulkiomis

plytų nuolaužomis. Šiaurės rytinė sienelė buvo 1,40 m ilgio, 0,12 m aukščio, 0,31 m pločio, o pietrytinė -1,75 m ilgio, 0,7 m aukščio, 0,3 m pločio. Apie pastato dydį ir paskirtį šiuo metu negalima spręsti, kadangi atidengta nedidelė pamatų dalis. Matyt, šioje kalvos vietoje bus stovėjęs medinis pastatas. Rastoji keramika, koklių fragmentai leidžia šiuos pamatus datuoti XVII a.

Prie Strėvos upės projektuojamo stadiono vietoje kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Archeologiniai-žvalgomieji darbai patvirtino, kad XV-XVII a. Semeliškių centrinėje dalyje, kalvos, ant kurios stovi miestelis, iškyšulyje, buvo Semeliškių dvaras.

Nuo 1990m. lapkričio mėn. ši Semeliškių dalis paskelbta archeologijos paminklu.

Dainius Balčiūnas

KAUNO ŠV. JURGIO BAŽNYČIOS ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI

1991 m. Kauno PRPI tyrinėja šv. Jurgio bažnyčią. Bažnyčia yra viena seniausių Kaune, stovi netoli pilies, ant pietinio fosos krašto. Specialūs istoriniai tyrimai atliekami šiuo metu, todėl jais pasinaudoti neteko. Šiek tiek žinių teikia 1983 m. istoriko J.Okso atlikti pastatų Rotušės a. 21 ir Papilės g. 5 istoriniai tyrimai. Vienuoliai bernardinai XV a. aštuntajame dešimtmetyje statė šv. Jurgio bažnyčią ir dviaukštį vienuolyną ant fosos kranto, iš dalies užpildami gruntu fosos pakraštį. Vėliau bažnyčia kelis kartus degė, gaisro metu įgriuvo skliautai, kurie vėliau atstatyti, pakeistas stogas. Po Antrojo pasaulinio karo bažnyčioje buvo įsikūręs medicinos reikmenų sandėlis, kuris išsikėlė tik 1990 metais.

Archeologinių kasinėjimų metu ištirtas beveik 190 m^2 plotas. Kultūrinio sluoksnio storis - nuo 2,4 iki 3,4 m. Plote